

Förhandspublicering 17 maj 2024

IDEOLOGI VS ANVÄNDNING – OM DYNAMIKEN BAKOM FÖRTROENDET FÖR PUBLIC SERVICE

ULRIKA ANDERSSON

Sammanfattning

Det här kapitlet om allmänheten och public service granskar vilken betydelse ideologisk bakgrund och medieanvändning har haft för människors förtroende för public service under perioden 2000–2023. Analyserna visar att förtroendet över tid har blivit alltmer ideologiskt laddat trots att användningen av Sveriges Televisions och Sveriges Radios nyhetstjänster på en övergripande nivå har minskat i ungefär samma utsträckning både bland individerna klart till vänster och bland individer klart till höger. Betydelsen av ideologi och användning är särskilt tydlig i jämförelse med TV4 och Aftonbladet. De ideologiska förtroendeskillnaderna mellan användare till vänster och användare till höger har dock vuxit fram vid olika tidpunkter för Sveriges Radio och Sveriges Television. Avslutningsvis granskas allmänhetens inställning till två mediepolitiska förslag som befunnit sig i hetluften under senare år: ett avsmalnat uppdrag för public service respektive ett utökat grundlagsskydd för att värna public services oberoende. Resultatet visar att allmänheten stödjer ett ökat grundlagsskydd och avvisar förslaget om ett smalt uppdrag.

Den politiska debatten om public services uppdrag, organisation och finansiering har anor lika gamla som public servicemedierna själva. Förvisso användes inte public service-begreppet i diskussionerna inför bildandet av AB Radiotjänst 1924, sedermera Sveriges Radio. Men formuleringar om att verka för allmänhetens bästa, saklighet och opartiskhet fanns med redan från start (SOU 1977:19, s. 29) och har förblivit en del av fundamentet för public service. Uppdraget har haft en stark förankring i samhället och studier har visat att allmänheten genom åren har haft en överlag positiv inställning till public serviceverksamheten (Djerf-Pierre & Weibull, 2001; Weibull, 2011). Det har emellertid inte hindrat att det framförts såväl kritik mot innehåll och organisering som oro över att ändrade politiska vindriktningar ska leda till demontering, eller åtminstone försvagning av public service.

I februari 2023 tillsattes en parlamentarisk kommitté för ”långsiktiga villkor för ett hållfast och oberoende public service” med uppgift att se över villkoren för framtidens public service. I uppdraget ingick att ta fram förslag som syftar till att ”skapa goda förutsättningar för public serviceverksamheten och upprätthålla och värna dess oberoende” (Dir. 2023:27, s. 1). Redan innan kommittén hunnit presentera sitt betänkande uttrycktes från flera håll oro över att förslagen skulle

innebära begränsningar och neddragningar av public servicebolagens verksamhet (Jutterström m.fl., 2024; Dagens Nyheter, 2023). Givet att det i debatten ibland har talats om en ”slakt” av public service får kommittéförslagen anses förhållandevis modesta. Det föreslås förvisso att en ny och sammanhållen public servicelag tas fram, att granskningen av public servicemediernas innehåll utökas, att den årliga uppräkningsdelen av medeltilldelningen initialt ökas till 3 procent för att därefter successivt trappas ned till 1 procent under tillståndens senare del (SOU 2024:34). Men något avsmalnat uppdrag föreslås däremot inte, vilket varit en farhåga som lyfts i debatten. Uppdraget för public service ska även fortsättningsvis vara brett. Huruvida kommittéförslaget i sin helhet kommer att utgöra grunden för den kommande tillståndensperioden eller inte återstår dock att se. Innan regeringen lägger fram sin proposition ska bland annat en rad olika remissinstanser tycka till. Klart är emellertid att det grundläggande ramverk som hittills har definierat uppdraget huvudsakligen kommer att bestå. Historien ger därvid till hand att det finns goda skäl att förvänta sig att den politiska debatten om public service kommer att fortsätta långt efter att sändningstillstånden för åren 2026–2033 har beslutats.

Det här kapitlet handlar om vilken betydelse ideologisk bakgrund och medieanvändning har haft för de förändringar som har kunnat ses i människors förtroende för public service under perioden 2000–2023. Därtill granskas också hur allmänheten ställer sig till två av de mediepolitiska förslag som diskuterats flitigt i de senaste årens debatt: ett avsmalnat uppdrag för public service respektive ett utökat grundlagsskydd för att värna public services oberoende.

Tidigare studier har visat att förtroendet för svenska medier har präglats av en allt tydligare polarisering under 2010-talet, i synnerhet förtroendet för public service (Andersson & Weibull, 2018; jfr. Andersson & Oscarsson, 2020). Säg mig var du står i politiken, så ska jag säga hur stort förtroende du har för Sveriges Television och Sveriges Radio. Det låter kanhända lite raljant, men helt osant är det inte. Variationen i förtroendet för public service har blivit mer avhängigt av människors ideologiska position (Andersson & Weibull, 2018).

Även medievanor spelar roll i sammanhanget. Forskning har sedan länge kunnat visa att människor gör en mer positiv värdering av medier ju oftare de tar del av dem (Elliot, 1997; Andersson & Weibull, 2017). Samtidigt har situationen på mediemarknaden gradvis förändrats i takt med att utbudet av aktörer och plattformar blivit allt större. Det har medfört att delar av publiken vänt blicken mot andra håll än mot traditionella medieaktörer liksom Sveriges Television (SVT) och Sveriges Radio (SR). Givet vad tidigare forskning har visat om sambandet mellan användning och förtroende, torde en minskad användning av public service över tid ha fått konsekvenser för förtroendet.

Det väcker en intressant fråga. Kan en del av förklaringen till de sjunkande förtroendenivåer som kunnat ses hos grupper långt till höger och det ökade förtroendet bland grupper till vänster bero på förändringar i respektive grupps användning av public servicemediernas tjänster, mer specifikt deras nyhetstjänster? Genom att

jämföra förtroendeförändringar över tid i olika ideologiska grupper, med förändringar av medieanvändning i samma grupper är det möjligt att få kunskap om huruvida det finns ytterligare dimensioner bakom det som hittills har beskrivits som en polarisering av förtroendet för medier.

En verksamhet för allmänheten

Sändningstillstånden för SVT, SR och Sveriges Utbildningsradio (UR) slår fast att de i egenskap av statligt reglerade och offentligt finansierade public servicebolag har i uppdrag att bedriva verksamhet i allmänhetens tjänst (Regeringsbeslut Ku2019/02006–02008/MD). Samma tillstånd, som utgör grunden för public services formaliserade uppdrag, reglerar också hur sändningarna ska gå till och vad som ska sändas. Utgångspunkten är att bolagen, var för sig, ska erbjuda ett mångsidigt programutbud och för SVT och SR att utbudet också ska inrymma såväl breda anslag som mer särpräglade programtyper. Betoningen ligger på *skå*, vilket innebär att tillstånden utgör faktiska ”krav på hur programverksamheten ska bedrivas och vilken typ av innehåll som ska finnas i programutbudet” (Prop. 2018/19:136, s. 18). Bland innehållstyperna med ska-krav finns exempelvis nyheter, kulturprogram och program för språkliga minoriteter. Det konkreta innehållet svarar public servicebolagen själva för.

Likt andra aktörer som lyder under radio- och tv-lagen måste public service följa den så kallade demokratibestämmelsen enligt vilken programverksamheten som helhet ska präglas av det demokratiska statsskickets grundidéer samt principen om allas lika värden och den enskildes frihet och värdighet (SFS 2010:696, 5 kap. §1). För public service och svenska aktörer med tillstånd att sända i marknätet gäller också krav på saklighet. Det innebär att uppgifter av betydelse ska vara korrekta och att inslag inte får vara vilseledande. Därtill har public service krav på opartiskhet, beriktigande (att en felaktig uppgift måste rättas) och genmäle (möjlighet att få bemöta ett påstående) samt förbud mot att sända reklam (Regeringsbeslut Ku2019/02006–02008/MD). Även tillståndsgivningen skiljer sig för public service då sändningstillstånden meddelas av regeringen istället som för övriga aktörer av Mediemyndigheten.

Kraven på saklighet och opartiskhet är liksom reklambudet förmodligen relativt välkända hos allmänheten. Mindre känt är nog att public servicemedierna också ingår som en del i det svenska totalförsvaret (SFS 1992:1403). I händelse av krig är bolagen skyldiga att fortsätta programverksamheten. Om högsta beredskap råder ska SVT och SR utgöra självständiga organisationer med totalförsvarsuppgifter samt lyda direkt under regeringen (Regeringsbeslut Ku2019/02006–02007/MD).

Det har genom åren genomförts flertalet statliga utredningar om public service och de delikata frågor som omgärdar en offentligt finansierad verksamhet med krav på självständighet i förhållande till staten och till olika ekonomiska och politiska intressen samtidigt som dess existens är beroende av regeringens beslut om

sändningstillstånd. Utredningarna har exempelvis handlat om organisations- och ägarstruktur och, förstås, om innehållet i sändningsvillkoren. Sedan tidigt 1990-tal utgör de tre programföretagen varsin stiftelse, vilka sedan 1997 ägs av en gemensam förvaltningsstiftelse. Den senare är tänkt att fungera som en garant för företagens självständighet och integritet gentemot staten.

De utredningar som gjorts under 2010-talet har bland annat resulterat i en utökning av tillståndspanoroden samt övergång från en hushållsbaserad till en skat-tebaserad public serviceavgift. Det återstår att se i vilken utsträckning förslagen från 2023 års parlamentariska kommitté för långsiktiga villkor för ett hållbart public service (OSU 2024:34) kommer att vara styrande för regeringens proposition om villkoren för SVT, SR och UR under tillståndspanoroden 2026–2033.

Smalare uppdrag, ökad granskning och grundlagsskydd bland partiernas förslag om public service

Senare års politiska debatt om public service har haft två huvudsakliga skiljelinjer, där partierna i mitten och till vänster förespråkat ett breddat uppdrag och ett ökat avstånd mellan politik och medier, medan partierna till höger efterlyst ett mer fokuserat public service och ökade möjligheter att granska programverksamheten.

Den största kritiken mot public service har kommit från Sverigedemokraterna, som kritiserat allt från bolagens organisering (ägarform och antal bolag), typen av program som bolagen väljer att sända och vilka frågor och ämnen som tas upp i nyhetsbevakningen till vad som uppfattas som bristande saklighet och opartiskhet i genomförandet av uppdraget. Som lösning har partiets företrädare bland annat föreslagit en försäljning av delar av public service följt av en sammanslagning av bolagen, ett avsmalnat uppdrag med huvudfokus på nyhetsverksamhet, en utökad extern granskning av innehållet samt ett införande av skarpere sanktioner när företagen bryter mot kraven på opartiskhet och saklighet (Motion 2023/24:885, 2022/23:991, 2021/22:78).

Även Kristdemokraterna och Moderaterna har föreslagit ett smalare public service-uppdrag med fokus på bland annat nyheter, samhällsinformation och folkbildning, likaså har frågan om utökad granskning lyfts fram (Motion 2021/22:1081, 2020/21:969, 2019/20:61). Moderaterna har föreslagit ett breddat uppdrag för Granskningsnämnden samt en översyn av sanktionerna vid överträdelser av regler om opartiskhet och saklighet.

Här kan nämnas att frågan om utökad granskning också ingick som en del i uppdraget för den parlamentariska kommittén om långsiktiga villkor för ett hållfast och oberoende public service (Dir. 2023:27, s. 8).

Partierna till vänster och i mitten har i sin tur föreslagit ett bredare uppdrag, utökad grundlagsskydd i syfte att värna om uppdraget samt förflyttning av beslutsfattandet från regeringen till riksdagen (Motion 2023/24:440, 2023/24:938, 2023/24:1939, 2022/23:181, 2022/23:1727). Utgångspunkten har varit att (för)stärka armlängds

avstånd mellan politiken och public service för att därigenom säkerställa public services oberoende. Frågan om utökat grundlagsskydd fanns med som en del i 2018 års yttrande- och tryckfrihetskommitté, dock nåddes aldrig samförstånd i frågan (SOU 2020:45, s. 275).

Oron från vänster och mitten har varit att förutsättningarna ska förändras i en liknande riktning som för public service i länder präglade av politiska högervindar. I flera europeiska länder har både uppdrag och medelstilldelning skurits ned betydligt och i länder som Polen och Ungern har public service reducerats till regeringsvänliga medier (Lindeberg, 2023; Saurwein m.fl., 2019).

Betydelsen av ideologi och användning

Givet partiernas olika hållning är det knappast förvånande att även opinionen är delad. Värderingen av public service har, liksom värderingen av svenska medier generellt, under de senaste tio åren blivit alltmer polariserad och politiserad. Variationen i förtroendet för medier förklaras i högre utsträckning av var individerna placerar sig i det politiska landskapet (Andersson & Weibull, 2018; Andersson & Oscarsson, 2020). Den politiska dimensionen är dock inte den enda faktorn av betydelse. Tidigare forskning har lyft fram kännedom och egen erfarenhet som viktiga faktorer för att förklara skillnader i förtroende: människor som känner till och använder ett visst medium är mer benägna att hysa förtroende för detsamma (Elliot, 1997; Andersson & Weibull, 2017).

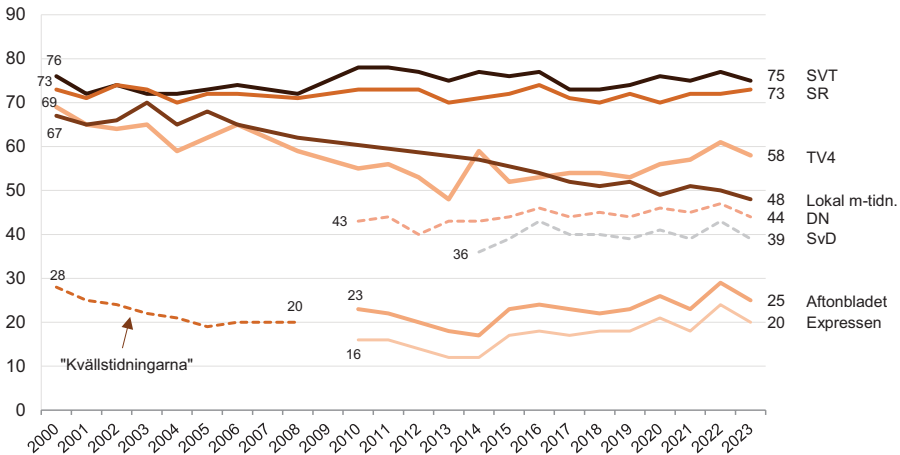
Frågan för det här kapitlet är hur förtroendet för public service hänger samman med ideologi och användning. I fokus står SVT och SR och som jämförelsepunkt ingår även TV4 och Aftonbladet. På så sätt är det möjligt att urskilja om eventuella mönster som framträder är public servicespecifika eller om de gäller medier generellt. Inledningsvis görs här en översiktlig redovisning av allmänhetens förtroende för medier generellt, i syfte att placera kapitlets huvudaktörer i ett större sammanhang.

Den övergripande bilden av allmänhetens förtroendebedömningar visar att nivåerna överlag har varit stabila över tid. Störst förtroende har svenskarna för SVT och SR. Därefter följer TV4 och svenska morgontidningar, och lite längre ner kvällstidningarna (figur 1). Mönstret har varit detsamma under hela tidsperioden 2000–2023.¹

Hösten 2023 uppgav 75 procent att de hade mycket/ganska stort förtroende för SVT medan 73 procent hade mycket/ganska stort förtroende för SR. Dessa nivåer är i paritet med förtroendet år 2000 (figur 1). Det finns ett visst avstånd ner till nästa grupp där TV4 och morgontidningarna ingår. År 2023 hade 58 procent förtroende för TV4, 48 procent för lokala morgontidningar och 44 samt 39 procent för Dagens Nyheter och Svenska Dagbladet. De två senare aktörerna har legat på ungefär samma förtroendenivåer sedan 2010 respektive 2014. TV4-förtroendet har däremot präglats av en viss nedgång jämfört med tidigt 00-tal. Nedgången skedde framför allt 2007–2013. Under 20-talets inledande har förtroendet åter

ökat något. Störst förändring över tid står lokala morgontidningar för, från 67 till 48 procent. Klustret av public service, TV4 och lokala morgontidningar som sågs under tidigt 00-tal har således splittrats upp. En grupp som däremot präglats av relativt stabila nivåer är kvällstidningarna, dock på en jämförelsevis lägre nivå.

Figur 1 Förtroende för innehållet i olika medier, 2000–2023 (procent)

Kommentar: Frågan löd *Hur stort förtroende har du för innehållet i följande medier och internet-tjänster?* (2023) respektive *Vilket förtroende har du för innehållet hos följande medier?* (2000). Svartalternativen var *Mycket stort förtroende*, *Ganska stort förtroende*, *Varken stort eller litet förtroende*, *Ganska litet förtroende*, *Mycket litet förtroende*, *Ingen uppfattning* (2023), *Tar ej del av mediet* (2000). Figuren visar andel mycket/ganska stort förtroende. 2000–2008 omfrågades förtroendet för *Kvällstidningarna*. Från 2010 har kvällstidningsaktörerna mätts var för sig. 2000–2008 mättes Sveriges Radio genom två alternativ, *Sveriges Radios nationella kanaler* samt *Sveriges Radios lokala kanaler*. I figuren har de båda alternativen slagits samman. I 2013 och 2014 års undersökningar gjordes ändringar av vilka medier som ingick i frågan. År 2013 ingick inte lokala morgontidningar, däremot inkluderades vissa nyhetssajter såsom aftonbladet.se, svt.se och tv4.se. År 2014 uteslöts de kommersiella tv-kanalerna TV3 och Kanal 5. Dessa förändringar fick framför allt betydelse för svarspersonernas bedömning av TV4 vilket i figuren syns genom en nedgång av förtroendet 2013 och en kraftig uppgång av förtroendet 2014. Antalet svarande var 1 690 år 2000, 1 569 år 2010 och 1 645 år 2023.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2000–2023.

Det kan noteras vissa skillnader mellan olika grupper förtroende 2023. Kvinnor har något större förtroende för SVT, SR, TV4 och Aftonbladet än män, och äldre hyser, med undantag för Aftonbladet, större förtroende än yngre (tabell 1). Yngre har i sin tur störst förtroende för Aftonbladet. Personer som står ideologiskt till vänster har högre förtroende för framför allt SVT och SR, men också för Aftonbladet än personer till höger. Däremot syns inga tydliga ideologiska skillnader i förtroendet för TV4. För samtliga medier gäller att grupper som använder sig av

deras nyhetstjänster har klart högre förtroende än sällananvändare. Bland regelbundna användare av SVT:s nyhetsprogram och nyheter online har 81 procent förtroende för SVT, medan andelen hos sällananvändare av SVT:s nyhetsutbud är 57 procent. För TV4 är andelen förtroendefulla i motsvarande grupper 74 respektive 38 procent. Av de jämförda medierna är det bara SVT och SR som når över 50 procents förtroende i gruppen som sällan eller aldrig tar del av deras nyhetsutbud.

Tabell 1 Andel stort förtroende för Sveriges Television, Sveriges Radio, TV4 och Aftonbladet i olika samhällsgrupper, 2023 med 2000 inom parentes (procent)

	SVT	SR	TV4	Aftonbladet ¹	Antal svar
<i>Kön</i>					
Kvinnor	78 (76)	78 (71)	62 (70)	26 (28)	856 (866)
Män	70 (76)	67 (74)	53 (69)	24 (29)	774 (835)
<i>Ålder</i>					
16–29 år	66 (78)	64 (64)	55 (77)	31 (36)	207 (352)
30–64 år	75 (76)	75 (80)	57 (67)	25 (27)	924 (1 016)
65–90 år	78 (75)	72 (80)	60 (68)	23 (24)	514 (329)
<i>Ideologi</i>					
Klart vänster	86 (81)	86 (75)	50 (62)	29 (32)	209 (152)
Något vänster	89 (80)	86 (77)	63 (70)	32 (31)	363 (375)
Varken vä/hö	63 (69)	60 (67)	54 (69)	21 (32)	465 (576)
Något hö	76 (82)	75 (78)	65 (73)	23 (22)	397 (414)
Klart hö	60 (73)	59 (73)	49 (65)	25 (23)	178 (136)
<i>Nyhetsanvändning²</i>					
3–7 dgr/vecka	81 (79)	86 (85)	74 (85)	40 (43)	*
1–2 dgr/vecka	73 (76)	74 (76)	60 (63)	25 (17)	*
Mer sällan/aldrig	57 (55)	53 (52)	38 (53)	12 (17)	*

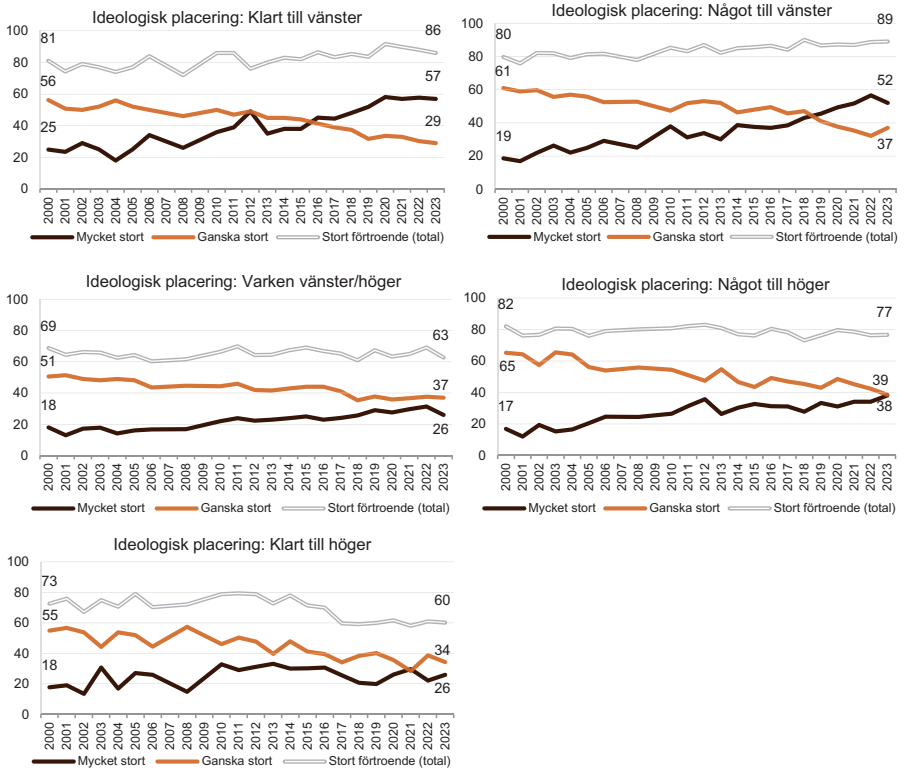
Kommentar: Frågan löd *Hur stort förtroende har du för innehållet i följande medier och internet-tjänster?* (2023) respektive *Vilket förtroende har du för innehållet hos följande medier?* (2000). Svartalternativen var *Mycket stort förtroende*, *Ganska stort förtroende*, *Varken stort eller litet förtroende*, *Ganska litet förtroende*, *Mycket litet förtroende*, *Ingen uppfattning* (2023), *Tar ej del av mediet* (2000). Tabellen visar andel mycket/ganska stort förtroende. ¹För 2000 avses förtroende för *Kvällstidningarna*. ²Användning avser det specifika mediets nyhetstjänster, SVT = Aktuellt/Rapport, lokala nyhetssändningar, svt.se; SR = Ekonyheterna, lokala nyheter i P4, nyheter i P3, sr.se; TV4 = Nyheterna, tv4.se; Aftonbladet/kvällspressen = papperstidning, nyhetssajt. *Minsta antal svar för användning år 2000 var 742 för 3–7 dgr/v (Aftonbladet), 166 för 1–2 dgr/v (SR), 193 för Mer sällan/aldrig (SVT). För år 2023 var antalet 616 för 3–7 dgr/v (Aftonbladet), 157 för 1–2 dgr/v (Aftonbladet), 351 för Mer sällan/aldrig (SVT). Antal svar för övriga grupper framgår av tabellen.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2000 och 2023.

Jämfört med 2000 har förtroendet för TV4 minskat i alla grupper (tabell 1). Aftonbladets förtroende har däremot varit relativt opåverkat. För SVT och SR är den mest noterbara skillnaden differensen mellan ideologiska grupper till vänster och till höger. År 2000 hade 75 procent av svarande klart till vänster förtroende för SR, en andel som 2023 ökat till 86 procent. Bland personer klart till höger har förändringen gått i motsatt riktning, med 73 procent förtroende 2000 och 59 procent förtroende 2023. Differensen mellan vänster och höger i förtroendet för SR har gått från några få procentenheter 2000 till en differens om 27 procentenheter 2023. För SVT fanns en viss differens redan i början av mätperioden. I gruppen klart till vänster uttryckte 81 procent förtroende för SVT 2000 jämfört med 73 procent i gruppen klart till höger, en skillnad om åtta procentenheter. År 2023 hade differensen ökat till 26 procentenheter (86 procent klart vänster, 60 procent klart höger).

Skillnaden mellan vänster och höger blir än tydligare om jämförelsen delas upp i *Mycket stort förtroende* respektive *Ganska stort förtroende*. Figur 2 åskådliggör hur förtroendet för SVT har rört sig mellan 2000–2023 i grupperna klart vänster, något vänster, varken vänster/höger, något höger och klart höger. Den översta linjen i vardera diagram visar det sammantagna förtroendet (mycket/ganska stort) medan den mörkare linjen visar andel *mycket stort* förtroende och den något ljusare linjen andel *ganska stort* förtroende. Den tydligaste förändringen ses i gruppen klart till höger (underst i figuren) där förtroendet har minskat betydligt efter 2016. Det är framför allt andelen *ganska stort* förtroende som har minskat, medan andelen *mycket stort* förtroende varit förhållandevis stabil, åtminstone under 10-talet. Mönstret är likartat i gruppen något till höger och i gruppen varken vänster/höger. I vänstergrupperna syns ett tydligt mönster där andelen *ganska stort* förtroende har minskat samtidigt som andelen *mycket stort* förtroende har ökat, så pass att förtroendet som helhet har ökat. Mönstret inom grupperna är detsamma även för SR (se Appendix, figur i).

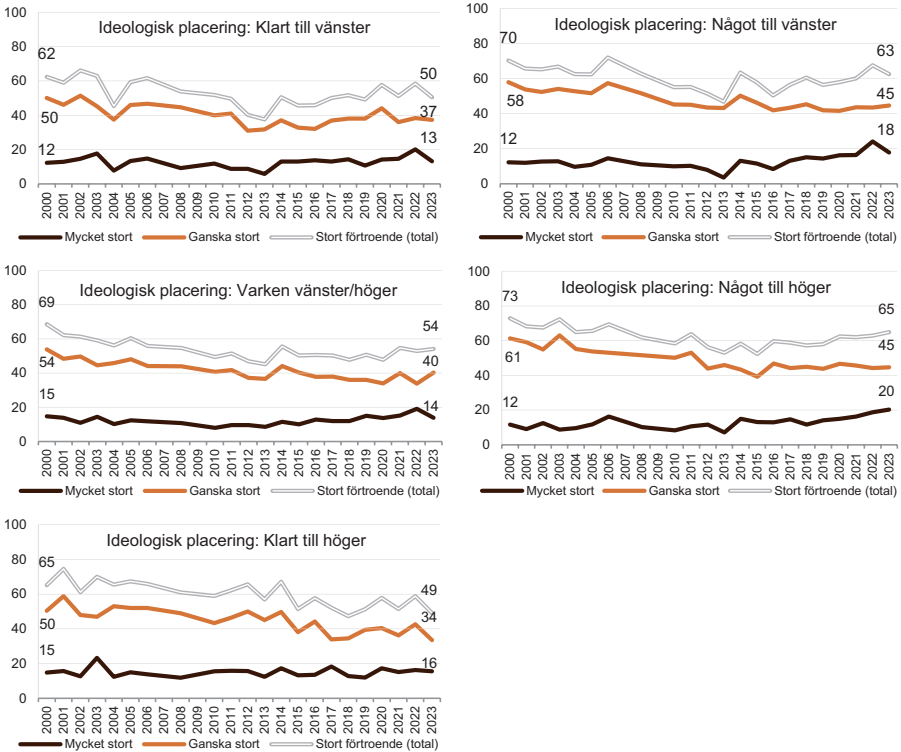
Figur 2 Förtroende för Sveriges Television efter subjektiv vänster-högerposition, 2000–2023 (procent)

Kommentar: Frågan löd *Hur stort förtroende har du för innehållet i följande medier och internet-tjänster?* (2010-) respektive *Vilket förtroende har du för innehållet hos följande medier?* (2000–2008). Svartalalternativen var *Mycket stort förtroende*, *Ganska stort förtroende*, *Varken stort eller litet förtroende*, *Ganska litet förtroende*, *Mycket litet förtroende*, *Ingen uppfattning* (2010-), *Tar ej del av mediet* (2000–2008). Frågan om ideologi löd *Man talar ibland om att politiska åsikter kan placeras in på en vänster-höger skala. Var någonstans skulle du placera dig själva på en sådan skala?* Minsta antal svar 2000 respektive 2023 var 135 respektive 178 (gruppen klart till höger).

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2000–2023.

Förändringen över tid ser något annorlunda ut för TV4 och Aftonbladet. Förtroendeminskningen för TV4 har varit ungefär densamma oavsett ideologisk grupp, och förhållandet mellan mycket stort förtroende och ganska stort förtroende inom grupperna har hållit sig intakt (figur 3). TV4 är den aktör där samstämmigheten mellan olika grupper är störst (se tabell 1), vilket sannolikt är en spegling av att TV4 är den aktör som når ut bredast till befolkningen sett till användning i olika samhällsgrupper. Aftonbladet präglas av ett liknande mönster som TV4, med relativt bibehållna förtroendenivåer över tid inom grupperna (se Appendix, figur ii).

Figur 3 Förtroende för TV4 efter subjektiv vänster-högerposition, 2000–2023 (procent)

Kommentar: Frågan löd *Hur stort förtroende har du för innehållet i följande medier och internet-tjänster?* (2010-) respektive *Vilket förtroende har du för innehållet hos följande medier?* (2000–2008). Svarsalternativen var *Mycket stort förtroende*, *Ganska stort förtroende*, *Varken stort eller litet förtroende*, *Ganska litet förtroende*, *Mycket litet förtroende*, *Ingen uppfattning* (2010-), *Tar ej del av mediet* (2000–2008). Frågan om ideologi löd *Man talar ibland om att politiska åsikter kan placeras in på en vänster-högerekala. Var någonstans skulle du placera dig själva på en sådan skala?* Minsta antal svar år 2000 respektive 2023 var 135 respektive 178 (gruppen klart till höger).

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2000–2023.

Lägre förtroende till höger trots samma användning som vänster

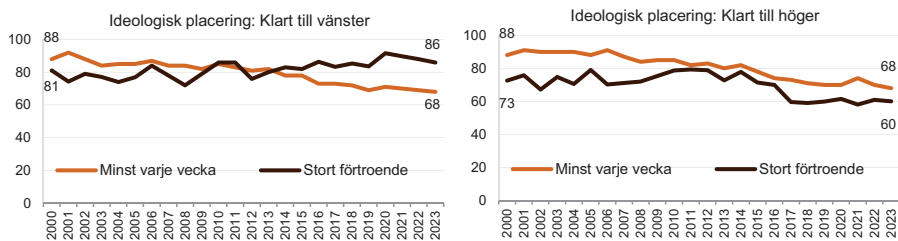
Härnäst granskas hur användningen av medierna har förändrats i yttergrupperna klart till vänster och klart till höger. Jämförelsen visar att användningen av SVT:s och SR:s nyhetstjänster har förändrats på ungefär samma sätt i båda grupperna. För SVT syns en nedgång i andelen som tar del av utbudet varje vecka, från 88 till 68 procent mellan 2000–2023 (figur 4a). Samtidigt har förtroendet ökat i gruppen klart till vänster medan det har minskat i gruppen klart till höger. Med förtroende

avses här mycket/ganska stort förtroende. För SR har användningen i respektive grupp hållit sig relativt stabil. Dock har förtroendet, precis som för SVT, ökat till vänster och minskat till höger (figur 4b).

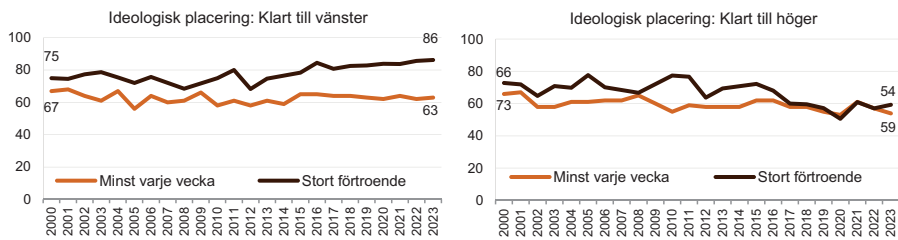
För TV4 följer däremot användning och förtroende varandra. I gruppen klart till vänster till vänster sjunker både användning och förtroende fram till mitten av 10-talet för att därefter plana ut (figur 4c). Även i gruppen klart till höger minskar förtroendet parallellt med att användningen minskar. Trots att andelen användare är större i gruppen klart till höger ligger förtroendet på samma nivå som i gruppen klart till vänster. Även för Aftonbladet löper användningen och förtroendet som relativt parallella linjer, framför allt i högergruppen (figur 4d). I vänstergruppen har användningen minskat något över tid medan förtroendet huvudsakligen legat stilla.

Figur 4a-d Användning och förtroende för SVT, SR, TV4 och Aftonbladet, efter ideologi klart till vänster och klart till höger, 2000–2023 (procent)

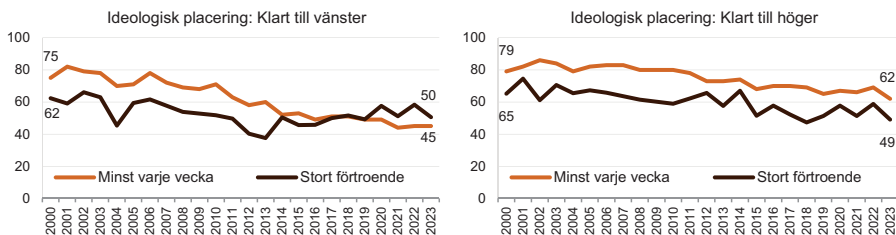
a) Användning och förtroende SVT

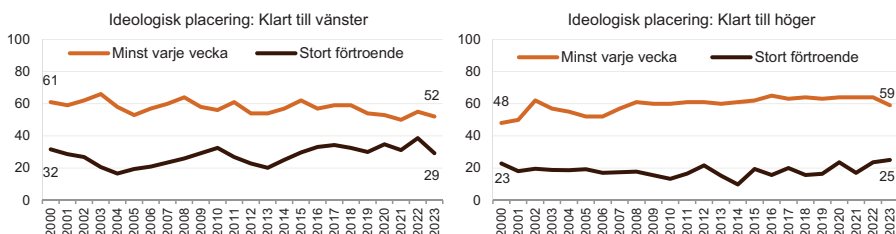
b) Användning och förtroende SR

c) Användning och förtroende TV4

d) Användning och förtroende Aftonbladet

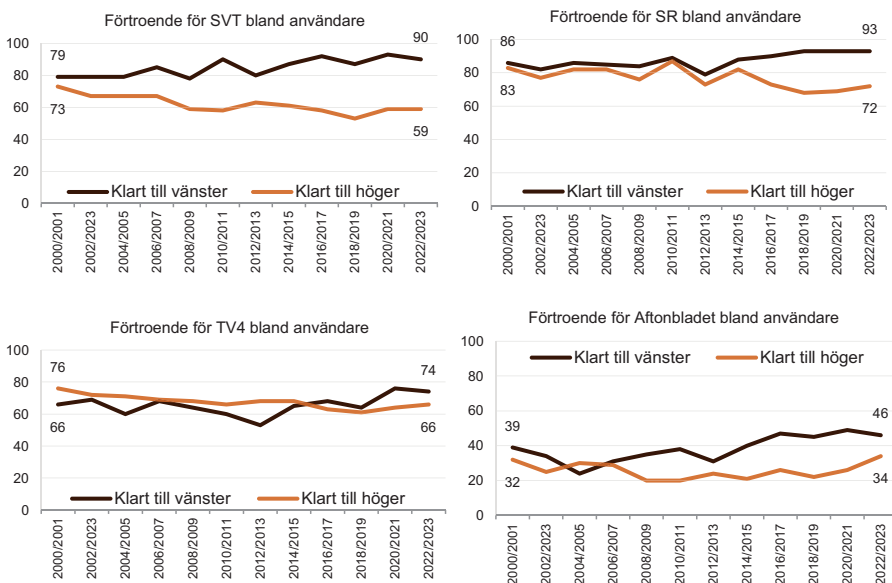
Kommentar: Frågan löd *Hur stort förtroende har du för innehållet i följande medier och internettjänster?* (2010-) respektive *Vilket förtroende har du för innehållet hos följande medier?* (2000–2008). Svartalternativen var *Mycket stort förtroende*, *Ganska stort förtroende*, *Varken stort eller litet förtroende*, *Ganska litet förtroende*, *Mycket litet förtroende*, *Ingen uppfattning* (2010-), *Tar ej del av mediet* (2000–2008). Användning avser det specifika mediets nyhetstjänster, SVT = Aktuellt/Rapport, lokala nyhetssändningar, svt.se; SR = Ekonyheter, lokala nyheter i P4, nyheter i P3, sr.se; TV4 = Nyheterna, tv4.se; Aftonbladet/kvällspressen = papperstidning, nyhetssajt. Minsta antal svar 2000 respektive 2023 var 135 respektive 178 (gruppen klart till höger).

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2000–2023.

För att ytterligare dyka ner i frågan jämförs de båda yttergrupperna här med avseende på förtroende bland dem som använder mediernas nyhetstjänster. Undersökningens åren har här slagits samman i tvåårsintervall för att öka antalet svarspersoner som analysen baseras på. När förtroendet hos SVT-användare klart till vänster och användare klart till höger jämförs framträder ett intressant mönster. I början av 00-talet var förtroendedifferensen sex procentenheter. Därefter har differensen mellan användare till vänster och användare till höger vuxit sig allt större (figur 5). Trots att båda grupperna oavsett tidpunkt har tagit del av utbudet i ungefär samma utsträckning (jämför figur 4a), har förtroendet för SVT ökat bland användare till vänster medan det har minskat bland användare till höger: 2008/2009 var förtroendedifferensen 19 procentenheter, en skillnad som ökat till 31 procentenheter åren 2022/2023.² Det har således förhållandevis tidigt under perioden funnits en märkbar förtroendskillnad mellan vänster och höger, vilken har förstärkts efter 2013 trots en likartad utveckling av användningen.

Bland SR-användare följdes grupperna länge åt, både med avseende på användning (Appendix, figur i) och förtroende (figur 5). Under andra halvan av 10-talet har dock grupperna glidit isär som följd av vänsterns ökande förtroende och högerens minskande förtroende för SR. År 2000/2001 var differensen mellan vänster och höger 3 procentenheter, en skillnad som ökat till 21 procentenheter 2022/2023.

Figur 5 Förtroende för SVT, SR, TV4 och Aftonbladet bland användare klart till vänster och användare klart till höger, 2000–2023 (procent)

Kommentar: Frågorna löd *Hur stort förtroende har du för innehållet i följande medier och internettjänster?* (2010-) respektive *Vilket förtroende har du för innehållet hos följande medier?* (2000–2008). Svartalternativen var *Mycket stort förtroende*, *Ganska stort förtroende*, *Varken stort eller litet förtroende*, *Ganska litet förtroende*, *Mycket litet förtroende*, *Ingen uppfattning* (2010-), *Tar ej del av mediet* (2000–2008). Användning avser här det specifika mediets nyhetstjänster, SVT = Aktuellt/Rapport, lokala nyhetssändningar, svt.se; SR = Ekonyheter, lokala nyheter i P4, nyheter i P3, sr.se; TV4 = Nyheterna, tv4.se; Aftonbladet/kvällspressen = papperstidning, nyhetssajt. Antal svar 2000/2001 för klart vänster var 296 (SVT), 230 (SR), 260 (TV4), 213 (kvällstidningarna) och för klart höger 261 (SVT), 187 (SR), 234 (TV4), 161 (kvällstidningarna). Antal svar 2022/2023 för klart vänster var 281 (SVT), 253 (SR), 171 (TV4), 273 (Aftonbladet) och för klart höger 287 (SVT), 221 (SR), 265 (TV4), 277 (Aftonbladet).

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2000–2023.

Det mönster som kan ses för public service förekommer inte alls för hos TV4. Förtroendebedömningarna bland TV4-användare till vänster och till höger följer istället varandra genom i stort sett hela perioden, även om det finns viss variation. För Aftonbladet kan däremot noteras att förtroendebedömningarna började

gå i olika riktning runt 2008/2009. Förtroendet minskade då bland användare till höger medan det ökade hos användare till vänster. I början av 20-talet har dock förtroendedifferensen åter minskat något då högergruppens förtroende för Aftonbladet har ökat (figur 5).³

En avslutande regressionsanalys baserad på användning, ideologi, ålder och kön – de faktorer som redogjorts för i tabell 1, visar att användning av det aktuella mediet var av enskilt störst betydelse för att förklara människors förtroende för SR, TV4 och Aftonbladet år 2000/2001 (tabell 2). För SVT hade utöver användning även ålder viss betydelse. Drygt 20 år senare är det fortfarande användning som spelar störst roll för Aftonbladet och TV4, och som för TV4:s del också har ökat i betydelse. Människors ideologiska position har däremot ingen större betydelse. Också för SR förklaras förtroendet 2022/2023 främst av användning (beta 0,32), men här kan även noteras ideologifaktorns ökade betydelse (beta 0,21), om än underordnad användning. Förtroendet för SVT förklaras däremot av både användning (beta 0,24) och ideologi (beta 0,23). Givet regressionsmodellens relativt låga förklaringsvärde för SVT finns rimligen andra faktorer än de som har tagits upp här som är betydelsefulla för människors bedömning av SVT. Tidigare forskning har visat att partisympati är en sådan faktor (Andersson & Weibull, 2018), även om den förvisso i relativt stor utsträckning inryms inom ideologifaktorn. Givet att public serviceuppdraget är starkt relaterat till demokratiska värden och folkbildning, torde människors bild av världen kunna spela roll för vilka förväntningar som finns på public service, för valet att ta del av dess utbud och för förtroendet för dess innehåll såväl som för verksamheterna i stort.

Tabell 2 Förklaringsmodell över faktorer som påverkar förtroendet för SVT, SR, TV4 och Aftonbladet, 2000/2001 och 2022/2023 (linjär regression, betakoefficienter)

	SVT		SR		TV4		Aftonbladet	
	2000/01	2022/23	2000/01	2022/23	2000/01	2022/23	2000/01	2022/23
Kön	0,04*	0,10***	0,02	0,11***	0,03	0,10***	0,07***	0,09***
Ålder	0,13***	0,09***	0,02	0,06***	0,09***	0,07	-0,03	-0,01
Användning	0,16***	0,24***	0,29***	0,32***	0,18***	0,33***	0,31***	0,32***
Vänster-högerideologi	0,03	0,23***	0,02	0,21***	-0,04*	0,05**	0,07***	0,12***
Förklaringsvärde (justerat r^2)	3	11	8	16	4	11	10	29

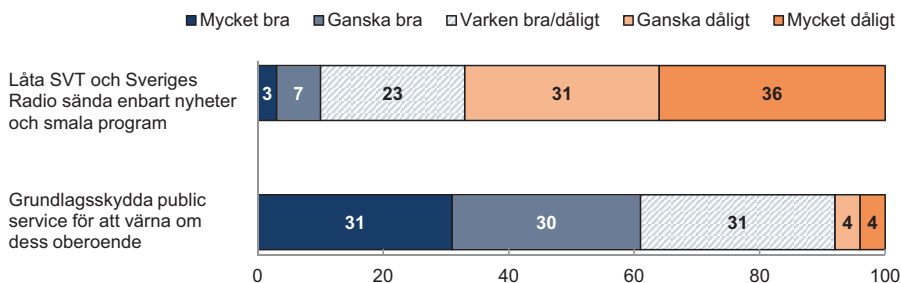
Kommentar: Frågorna löd *Hur stort förtroende har du för innehållet i följande medier och internetjänster?* (2010-) respektive *Vilket förtroende har du för innehållet hos följande medier?* (2000–2008). Svarsalternativen var *Mycket stort förtroende*, *Ganska stort förtroende*, *Varken stort eller litet förtroende*, *Ganska litet förtroende*, *Mycket litet förtroende*, *Ingen uppfattning* (2010-), *Tar ej del av mediet* (2000–2008). Kön går här från kvinna till man, ålder går från yngst till äldst, användning från Mer sällan/aldrig, 1–2 dgr/v till 3–7 dgr/v, och vänster-högerideologi från klart vänster till klart höger. Signifikans: *<0,05; **<0,01; ***<0,001.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2000, 2001, 2022 och 2023.

Armlängds avstånd mellan politik och public service om allmänheten får välja

Kapitlets avslutande del fokuserar på allmänhetens inställning till två mediepolitiska förslag som förekommit flitigt i debatten. Det gäller huruvida SVT och SR enbart ska tillåtas att sända nyheter och smala program samt om public service bör grundlagsskyddas för att värna dess oberoende. Resultatet visar på ett tydligt stöd för public service. En majoritet, 67 procent, bedömer förslaget om ett smalare uppdrag som dåligt, medan 10 procent anser det vara bra (figur 6). Jämfört med 2022 har andelen som motsätter sig förslaget ökat med 13 procentenheter (Andersson, 2023). Förslaget om att grundlagsskydda public service i syfte att värna om dess oberoende faller däremot i god jord. En klar majoritet, 61 procent, anser att förslaget är bra. Åtta procent bedömer förslaget som dålig.

Figur 6 Inställning till förslaget om ett smalare public service samt grundlagsskydd för att värna public services oberoende, 2023 (procent)

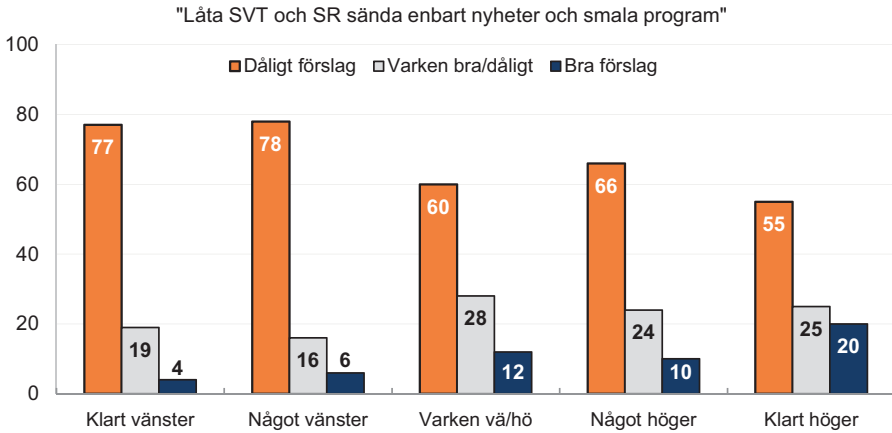

Kommentar: Frågan löd *Vilken är din åsikt om följande förslag?* följt av påståendena i figuren. Svartalternativen framgår av figuren. Antal svarande var 1 605.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2023.

Även om det finns nivåskillnader i inställningen till ett smalare public service mellan yngre och äldre, regelbundna användare och sällananvändare samt personer till vänster och personer till höger, är det ingen av grupperna som ger sitt stöd till förslaget. Störst åsiktsdifferens hittas mellan grupperna till vänster och gruppen klart till höger. I grupperna till vänster anser 77 samt 78 procent att förslaget är dåligt. I mittengruppen (varken vänster/höger) bedömer 60 procent förslaget som dåligt, i gruppen något till höger är andelen 66 procent och i gruppen klart till höger 55 procent (figur 7).

Figur 7 Allmänhetens inställning till förslaget om ett smalare public serviceupdrag, 2023 (procent)

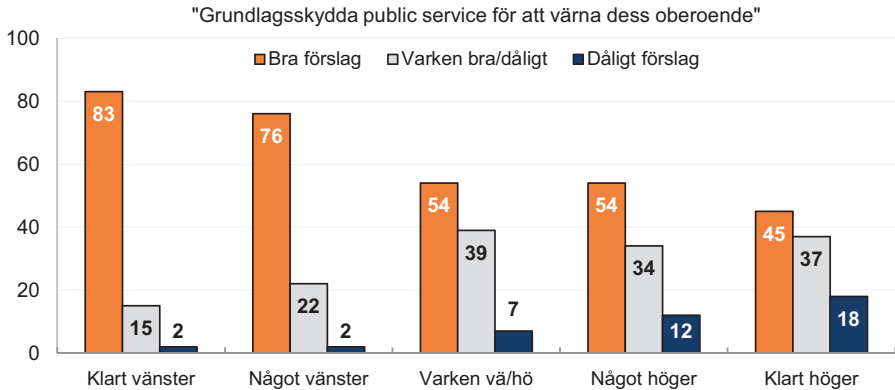

Kommentar: Frågan löd *Vilken är din åsikt om följande förslag? – Låta SVT och Sveriges Radio sända enbart smala program och nyheter.* Svartalternativen var *Mycket bra förslag, Ganska bra förslag, Varken bra eller dåligt förslag, Ganska dåligt förslag* samt *Mycket dåligt förslag*. I figuren redovisas mycket/ganska bra förslag som *Bra förslag* medan mycket/ganska dåligt förslag redovisas som *Dåligt förslag*. Antal svarande per grupp från klart vänster till klart höger var 208, 359, 451, 388 samt 176.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2023.

Störst stöd för grundlagsskydd finns i gruppen klart till vänster, där 83 procent bedömer förslaget som bra (figur 8). Även i gruppen något till vänster är stödet stort, 75 procent. I mittengruppen respektive gruppen något till höger stödjer drygt varannan person förslaget, medan knappt hälften i gruppen klart till höger, 45 procent, gör detsamma. Noterbart är dock att det inte finns något tydligt motstånd i högergrupperna, även om andelen dåligt förslag förvisso ökar ju längre ut på högerkanten personerna placerar sig. Mitten- och högergrupperna karakteriseras istället av en förhållandevis stor andel som menar att förslaget varken är bra eller dåligt. I gruppen klart till höger gör 37 procent denna bedömning, att jämföra med 15 procent i gruppen klart till vänster.

Figur 8 Allmänhetens inställning till förslaget om ett grundlagsskydd för att värna public services oberoende, 2023 (procent)

Kommentar: Frågan löd *Vilken är din åsikt om följande förslag? – Grundlagsskydda public service för att värna dess oberoende*. Svarsalternativen var *Mycket bra förslag*, *Ganska bra förslag*, *Varken bra eller dåligt förslag*, *Ganska dåligt förslag* samt *Mycket dåligt förslag*. I figuren redovisas mycket/ganska bra förslag som *Bra förslag* medan mycket/ganska dåligt förslag redovisas som *Dåligt förslag*. Antal svarande per grupp från klart vänster till klart höger var 208, 359, 451, 388 samt 176.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2023.

Det polariserade förtroendet för public service

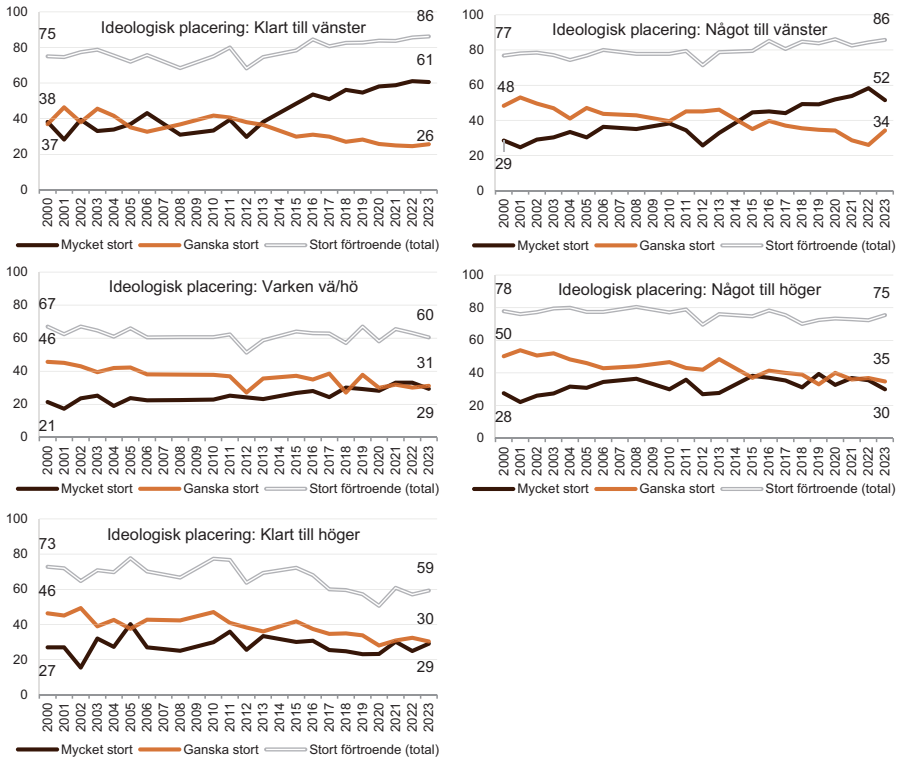
Det här kapitlet har granskat vilken betydelse ideologisk bakgrund och medieanvändning har haft för människors förtroende för public service under perioden 2000–2023. Analyserna visar att förtroendet över tid har blivit mer ideologiskt laddat trots att användningen av public servicebolagens nyhetstjänster på en övergripande nivå har förändrats i ungefär samma riktning i grupper klart till vänster och grupper klart till höger. Betydelsen av ideologi och användning är särskilt tydlig i jämförelse med TV4 och Aftonbladet. De ideologiska förtroendeskillingarna mellan användare till vänster och användare till höger har dock vuxit fram vid olika tidpunkter för Sveriges Radio och Sveriges Television. Vilka förklaringar som ligger bakom dessa skillnader kräver fler analyser än de som gjorts i det här kapitlet. Det skulle kunna handla om allmän tilltro till samhället, synen på svensk demokrati och förväntningarna på vad public service egentligen är. De jämförelser som gjorts i kapitlet har utgått från användning av de medier som de svarande har fått uppge förtroende för. Medierypertoaren som helhet har däremot inte tagits i beaktande, och kanske finns där ytterligare nycklar för att förstå människors värdering av och förtroende för public service. Mer specifikt de bilder av världen som människor möter i medier. Forskning har visat att personer som står klart till höger i politiken är mer benägna att vända sig till alternativa nyhetsmedier. Det

torde även kunna gälla för dem som tar del av public service utbud. Kanske är det denna möjlighet som också får dem att stanna kvar, att SVT och SR svarar mot en tillräckligt stor del av individernas intresseområden, behov och världsbild, och att det som kvarstår kan fyllas av andra medier.

Huruvida implementeringen av kommittéförslagen om långsiktiga villkor för ett hållfast och oberoende public service i förlängningen kommer att leda till ett ökat förtroende i grupper klart till höger återstår att se. Likaså i vilken utsträckning andra samhällsgruppers förtroende för public service kommer att påverkas. En sak är dock säker. Den politiska debatten om public service kommer att fortgå länge till. Möjligen skulle utökad granskning av innehållet kunna tilltala den förstnämnda gruppen, men om det påverkar förtroendebedömningarna per se är inte givet.

APPENDIX

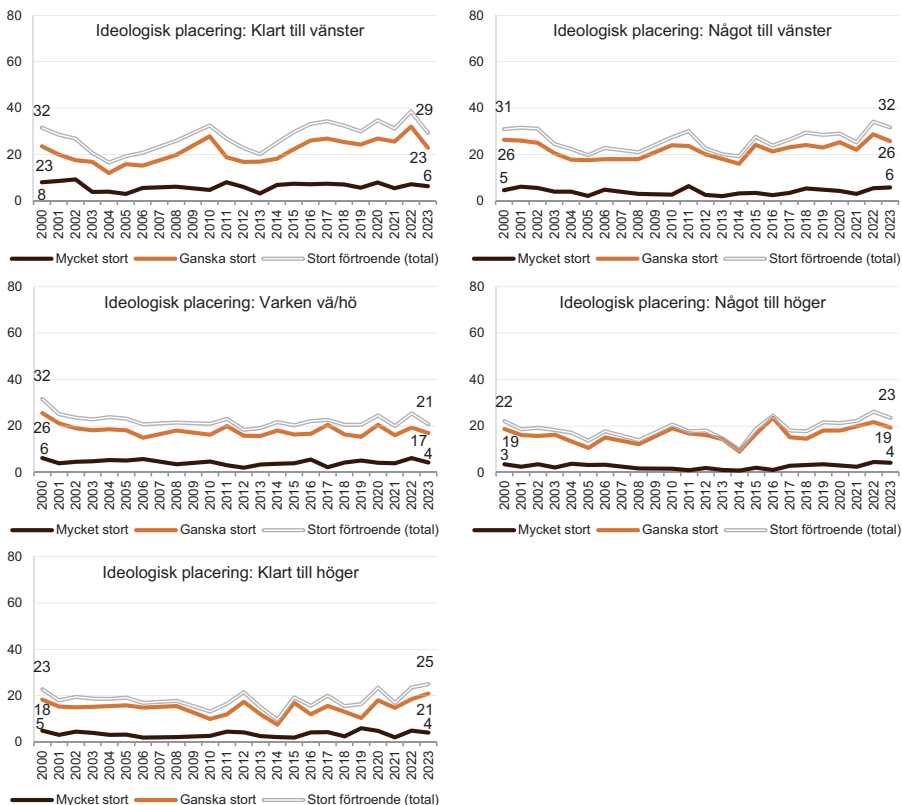
Figur i Förtroende för SR efter subjektiv vänster-högerposition, 2000–2023 (procent)

Kommentar: Frågan löd *Hur stort förtroende har du för innehållet i följande medier och internet-tjänster?* (2010-) respektive *Vilket förtroende har du för innehållet hos följande medier?* (2000–2008). Svartalternativen var *Mycket stort förtroende*, *Ganska stort förtroende*, *Varken stort eller litet förtroende*, *Ganska litet förtroende*, *Mycket litet förtroende*, *Ingen uppfattning* (2010-), *Tar ej del av mediet* (2000–2008). Frågan om ideologi löd *Man talar ibland om att politiska åsikter kan placeras in på en vänster-höggerskala. Var någonstans skulle du placera dig själva på en sådan skala?* Minsta antal svar 2000 respektive 2023 var 135 respektive 178 (gruppen klart till höger).

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2000–2023.

Figur ii *Förtroende för Aftonbladet/kvällspressen efter subjektiv vänster-högerposition, 2000–2023 (procent)*

Kommentar: Frågan löd *Hur stort förtroende har du för innehållet i följande medier och internet-tjänster?* (2010-) respektive *Vilket förtroende har du för innehållet hos följande medier?* (2000–2008). Svartalternativen var *Mycket stort förtroende*, *Ganska stort förtroende*, *Varken stort eller litet förtroende*, *Ganska litet förtroende*, *Mycket litet förtroende*, *Ingen uppfattning* (2010-), *Tar ej del av mediet* (2000–2008). Mellan 2000–2008 avsåg frågan förtroende för *Kvällstidningarna*. Frågan om ideologi löd *Man talar ibland om att politiska åsikter kan placeras in på en vänster-höger skala. Var någonstans skulle du placera dig själva på en sådan skala?* Minsta antal svar 2000 respektive 2023 var 135 respektive 178 (gruppen klart till höger).

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2000–2023.

Noter

- ¹ För TV4 syns en tydlig nedgång i förtroendet år 2013 vilket följs av en markant ökning år 2014. Dessa båda hopp är sannolikt en konsekvens av att det i 2013 och 2014 års undersökningar gjordes ändringar av vilka medier som ingick i frågan. År 2013 ingick inte lokala morgontidningar däremot ingick flera mediers nyhetssajter, exempelvis aftenbladet.se, svt.se och tv4.se. År 2014 uteslöts de kommersiella tv-kanalerna TV3 och Kanal 5. Dessa förändringar fick framför allt betydelse för svarspersonernas bedömning av TV4.
- ² Eta-värdet för spridningen mellan vänster och höger ökade från 0,11 åren 2000/2001 till 0,26 åren 2022/2023.
- ³ Eta-värdet för spridningen mellan vänster och höger låg 2000/2001 på 0,11 och 2022/2023 på 0,14.

Referenser

- Andersson, U. (2023). Allmänhetens åsikter om mediers (o)beroende och (o)partiskhet. I U. Andersson, P. Öhberg, A. Carlander, J. Martinsson & N. Theorin (Red.), *Ovisshetens tid*. SOM-institutet vid Göteborgs universitet.
- Andersson, U., & Oscarsson, H. (2020). (Parti)politiserat institutionsförtroende. I U. Andersson, A. Carlander & P. Öhberg (Red.), *Regntunga skyar*. SOM-institutet vid Göteborgs universitet.
- Andersson, U., & Weibull, L. (2017). Har svenskarna förtroende för medierna? I L. Truedson (Red.), *Mistron mot medier*. Institutet för mediestudier.
- Andersson, U., & Weibull, L. (2018). Polariserat medieförtroende. I U. Andersson, A. Carlander, E. Lindgren & M. Oskarson (Red.), *Sprickor i fasaden*. SOM-institutet vid Göteborgs universitet.
- Dagens Nyheter (2023). Oppositionen om public servicedirektiven: SD har fått ett stort genomslag. Publicerad 2023-02-23. <https://www.dn.se/kultur/oppositionen-om-public-service-direktiven-sd-har-fatt-ett-stort-genomslag/>
- Djerf-Pierre, M., & Weibull, L. (2001). *Spegla, granska, tolka. Svensk aktualitetsjournalistik i radio och tv under 1900-talet*. Prisma.
- Dir. 2023:27. Kommittédirektiv: Långsiktiga villkor för ett hållfast och oberoende public service. <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/kommittedirektiv/2023/02/dir.-202327>
- Elliot, M. (1997). *Förtroende för massmedier*. Institutionen för journalistik, medier och kommunikation (JMG) vid Göteborgs universitet.
- Jutterström, C., Brunnberg, K., Scherman, J., Petersson, J., & Larsson, A. (2024). *Viktigare än någonsin – ett starkare Public Service*. Föreningen Oberoende Public Service.

- Lindeberg, A. (2023). Digital strategies and third-party platforms: How Nordic public service media are reframing their audio strategies for the future. *Journal of Digital Media & Policy*. DOI: https://doi.org/10.1386/jdmp_00117_1
- Motion 2019/20:61. Med anledning av prop. 2018/19:136 Ett modernt public service nära publiken – Villkor 2020–2025 (KD).
<https://data.riksdagen.se/fil/8A8AD322-5309-49B8-B61A-FD2DD98812EB>
- Motion 2020/21:969. Skarpare public service (M).
<https://data.riksdagen.se/fil/928B4193-E205-4646-893D-DEAA4FC1CC8B>
- Motion 2021/22:78. Valobservatörer i valet 2022. (SD).
<https://data.riksdagen.se/fil/B1635D92-8AE4-44E2-BE5E-DFAF0EC4D0FE>
- Motion 2021/22:1081. Bredda granskningsnämndens uppdrag. (M)
<https://data.riksdagen.se/fil/C15645A3-0C13-443D-8E11-2E874E52EDAF>
- Motion 2022/23:181. Stärk demokratin och de mänskliga rättigheterna (MP).
<https://data.riksdagen.se/fil/8E2B9954-26C4-44B4-BDC5-E0A226CD9B92>
- Motion 2022/23:991, Public service-frågor (SD).
<https://data.riksdagen.se/fil/E8736D34-E0AF-431E-AAE7-18270041EEC5>
- Motion 2022/23:1727. Grundlagsskydd för public service (S).
<https://data.riksdagen.se/fil/A9762200-1581-4703-B072-4C202816A011>
- Motion 2023/24:440. Demokrati, integritet och transparens (V).
<https://data.riksdagen.se/fil/707A40A3-B21A-4A05-B034-EB109F18C04A>
- Motion 2023/24:885. Förbättrat arbete med public service.
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/motion/forbatttrat-arbete-med-public-service_hb02885/
- Motion 2023/24:938. Hela landets public service (S).
<https://data.riksdagen.se/fil/2730A7FB-158B-4E5C-B6D2-D4DED4DF-BCCD>
- Motion 2023/24:1939. Demokratin i Sverige mår bra av public service (S).
<https://data.riksdagen.se/fil/75F9BCE6-CE25-4996-8A3C-3BAE08E0D177>
- Proposition 2018/19:136. Ett modernt public service nära publiken – villkor 2020–2025.
- Regeringsbeslut Ku2019/02006/MD. Tillstånd för Sveriges Radio AB att sända ljudradio.
- Regeringsbeslut Ku2019/02007/MD. Tillstånd för Sveriges Television AB att sända tv och sökbar text-tv.
- Regeringsbeslut Ku2019/02008/MD. Tillstånd för Sveriges Utbildningsradio AB att sända ljudradio, tv och sökbar text-tv.
- Saurwein, F., Eberwein, T. & Karmasin, M. (2019). Public Service Media in Europe: Exploring the Relationship between Funding and Audience Performance. *Javnost - The Public*, 26(3), 291–308.
- SFS 1992:1403. Lag om totalförsvaret och höjd beredskap.
- SFS 2010:696. Radio- och tv-lag.

-
- SOU 1977:19. *Radio och tv 1978–1985. Förslag från radioutredningen*. Utbildningsdepartementet.
- SOU 2020:45. *Ett ändamålsenligt skydd för tryck- och yttrandefriheten*. Betänkande av 2018 års tryck- och yttrandefrihetskommitté. Justitiedepartementet.
- SOU 2024:34. *Ansvar och oberoende – public service i oroliga tider*. Betänkande av 2023 års parlamentariska public service-kommitté. Kulturdepartementet.
- Weibull, L. (2011). Medieförtroende och public service. I S. Holmberg, L. Weibull & H. Oscarsson (Red.), *Lycksalighetens ö*. SOM-institutet vid Göteborgs universitet.

